

dr hab. Agata Barczewska-Dziobek, prof. UR
Kolegium Nauk Społecznych
Instytut Nauk Prawnych
Uniwersytet Rzeszowski

Recenzja

rozprawy doktorskiej Pana mgr Krzysztofa Konopki pt. „*Bezpieczeństwo prawne pracownika socjalnego*”

wykonując uchwałę Rady Naukowej Instytutu Nauk Prawnych Komisji Wydziału Prawa i Nauk Społecznych Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach z dnia 20.01.2023 roku, przedkładam recenzję rozprawy doktorskiej Pana mgr Krzysztofa Konopki pt. „*Bezpieczeństwo prawne pracownika socjalnego*” przygotowanej pod kierunkiem dr hab. Tomasza Demendeckiego, prof. UMCS.

Po zapoznaniu się z treścią rozprawy stwierdzam, że:

1. Rozprawa stanowi oryginalne rozwiązanie przez doktoranta zagadnienia naukowego.
2. Autor w rozprawie wykazał ogólną wiedzę teoretyczną w dziedzinie nauk społecznych- dyscyplinie nauki prawne, w specjalności prawo administracyjne.
3. Przedłożona w toku postępowania o nadanie stopnia naukowego doktora rozprawa wskazuje i potwierdza, iż Doktorant posiada umiejętności do samodzielnego prowadzenia pracy naukowo-badawczej.

Oznacza to, że oceniana rozprawa doktorska spełnia kryteria określone w obowiązujących przepisach prawa.

W uzasadnieniu przedstawiam, co następuje:

1. Wybór tematu

Problematyka prawna odnosząca się zagadnienia bezpieczeństwa prawnego pracownika socjalnego stanowi kwestię doniosłą z punktu widzenia znaczenia roli pracownika socjalnego w systemie pomocy społecznej. Zadania wykonywane przez

niego, jak również ich istota i charakter wymagają szczegółowej analizy i chociaż były przedmiotem opracowań opisowych w zakresie statusu prawnego, to już szersza perspektywa badawcza, zwłaszcza z uwzględnieniem punktu widzenia bezpieczeństwa prawnego oraz jego gwarancji, nie doczekały się kompleksowych badań ani też monograficznego ich ujęcia. Przesądza to o wysokim walorze atrakcyjności wyboru tematyki. Rozważania Doktoranta wypełniają lukę badawczą w tym zakresie, a sposób ich prowadzenia przekonuje o dojrzałości spojrzenia badawczego i umiejętności analizy problemu.

Recenzowana rozprawa stanowi wypełnienie luki poznawczej w dorobku naukowym w zakresie zagadnień bezpieczeństwa prawnego pracownika socjalnego w Polsce, w dyscyplinie nauki prawne.

2. Założenia badawcze –cel, hipotezy, metody.

Jako główny cel pracy Autor przyjmuje wskazanie cech prawa pozytywnego, które wpływają na bezpieczeństwo prawne pracowników socjalnych oraz na tym tle dokonać zamierza wskazania propozycji nowelizacji poszczególnych regulacji prawnych tak, aby możliwe było podniesienie efektywności i skuteczności wykonywania przez pracowników socjalnych ich obowiązków.

Dla zweryfikowania tak postawionego celu badawczego Autor postawił tezę, która zgodnie z Jego założeniem brzmi: „Zagwarantowanie bezpieczeństwa prawnego pracownikowi socjalnemu skutkuje wzrostem bezpieczeństwa społecznego”.

Owo założenie powoduje konieczność wyodrębnienia szczegółowych problemów badawczych i hipotez odnoszących się kolejno do statusu prawnego i statusu rzeczywistego pracownika socjalnego, przy czym określenie tego ostatniego w efekcie stanowi punktu wyjścia dla dodatkowego pytania badawczego o ocennym charakterze, odnoszącego się do aktualnego stanu prawnego pod kątem jego adekwatności do zapewnienia wieloaspektowego bezpieczeństwa pracownika socjalnego.

Narzędziem pomocnym dla sformułowania ocen, a w ślad za tym wniosków *de lege ferenda* mają być zgodnie z założeniem Doktoranta, wyniki własnych badań empirycznych.

Doktorant we wstępie podkreśla znaczenie potrzeby bezpieczeństwa dla jednostki ludzkiej i zaznacza, iż bezpieczeństwo w sferze życia społecznego analizować można w dwóch aspektach: subiektywnym i obiektywnym. W pierwszym ujęciu znaczenie mają warunki osiągnięcia określonego stanu psychicznego, zaś w drugim – określone warunki fizyczne

i społeczne, które zapewniają rozwój jednostki. W tym ostatnim ujęciu zwraca on uwagę na istotną rolę państwa i jego prawodawstwa, mającego na celu ukształtowanie statusu prawnego sprzyjającego wzrostowi poczucia bezpieczeństwa osób pełniących określone role społeczne – w tym pracowników socjalnych, jako podmioty odpowiedzialne za prawidłową realizację zadań polityki społecznej i socjalnej.

Dla kompleksowej i poprawnej realizacji tak określonych założeń badawczych konieczny jest właściwy dobór i poprawne zastosowanie metod badawczych.

Ze względu na to Autor podstawowe znaczenie przypisał metodzie dogmatyczno-prawnej, która służyć ma niezbędnym z punktu widzenia celu pracy analizom obowiązujących norm prawnych kształtujących status prawny pracownika socjalnego. Metoda ta pozwoliła na konfrontację odtworzonego stanu prawnego z dorobkiem judykatury oraz doktryny. Wykorzystanie dorobku orzeczniczego wymaga z kolei odniesienia do problematyki stosowania prawa w praktyce (w zakresie szczegółowych zagadnień będącym przedmiotem rozważań i oceny organów orzeczniczych) i pozwala na wzbogacenie treści teoretycznych o walory praktyczne. Metoda została dobrana i zastosowana poprawnie. Ze względu na konieczność weryfikacji obowiązujących norm w praktyce Autor zastosował również metodę badań empirycznych – analizę wyników badań charakterystycznych dla kręgu nauk społecznych, w tym nauk administracyjnych.

Doktorant w swojej rozprawie zrezygnował ze stosowania metody komparatystycznej, zastępując je metodami adekwatnymi do celu badań, np. metodę aksjologiczną, ponieważ porównanie prawodawstwa i bezpieczeństwa prawnego pracowników socjalnych w innych krajach nie stanowi podstawy do oceny aktualnych rozwiązań prawnych w Polsce, ani też nie może stanowić źródła formułowania wniosków co do rozwiązań legislacyjnych.

3. Struktura i treść pracy

Struktura pracy dostosowana została do podjętego tematu, celów i założeń badawczych.

Praca składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów podzielonych na mniejsze jednostki redakcyjne, zakończenia i bibliografii. W strukturę wpisany został również na jej początku wykaz skrótów oraz umieszczone na końcu: wykazy rysunków, tabel, wykresów, a także jako załączniki - formularze ankiet wykorzystanych w badaniach empirycznych.

We wstępie Autor wprowadza w zagadnienie znaczenia pracy socjalnej z punktu widzenia zjawisk społecznych i ich skali. Określone zostały tutaj cele badawcze rozprawy i przedstawiona została jej struktura. Wstęp zawiera również rozważania na temat metod badawczych, a także krótkie omówienie stanu badań nad statusem prawnym i rzeczywistym pracownika socjalnego.

Rozdział I- szy rozprawy, o wprowadzającym charakterze, zatytułowany został: „*Charakterystyka pomocy społecznej*”. Został on podzielony na sześć jednostek, wyodrębnionych pod względem przedmiotowym, w których, kolejno Autor przedstawia: pojęcie pracy socjalnej sytuując ją w ramach służby społecznej. Dalej opisuje On kształtowanie się systemu prawno-organizacyjnego pracy socjalnej wskazując na podstawowe źródła prawa, następnie przedstawia zadania pomocy społecznej i świadczenia pomocy społecznej, aby na koniec krótko scharakteryzować postępowanie w sprawach świadczeń pomocy społecznej. Autor akcentuje tutaj wartości niezbędne dla prawidłowej realizacji tej procedury. W tej części referuje On również znaczenie wywiadu środowiskowego, którego dokonanie jest kluczowym obowiązkiem pracownika socjalnego. Wskazane zostały tutaj także kwestie wymogów dokumentacyjnych prowadzonego postępowania.

W następnym rozdziale rozprawy pt. „*Kształtowanie się zawodowych służb społecznych w Polsce*”, Autor wychodząc od genezy zadań z zakresu opieki społecznej przedstawia rolę zawodową pracownika socjalnego i ukazuje społeczne znaczenie jego działalności. Autor prowadząc swój wywód wychodzi od tego pierwszych uregulowań odnoszących się do pozycji prawnej opiekunów społecznych, która znalazła swoje odzwierciedlenie w ustawie z dnia 16 sierpnia 1923 roku o opiece społecznej, by kolejno przedstawić przeobrażenia systemu opieki społecznej i roli pracownika socjalnego w Polsce w okresie po II wojnie światowej, okresie transformacji ustrojowej oraz po 1990 roku i kolejnych latach, aż po czasy współczesne. W rozdziale tym Autor na tle uregulowań ustawowych ukazuje szczegółowe zadania opiekunów społecznych oraz akcentuje proces formowania się profesjonalnych służb zawodowych w sferze pomocy społecznej. W tej części zaznaczone zostały także standardy etyczne niezbędne dla pełnienia profesjonalnej roli przez pracowników socjalnych.

Rozdział III rozprawy pod tytułem: „*Pojęcie i znaczenie bezpieczeństwa prawnego pracownika socjalnego*” opracowany został w oparciu o treści szczegółowe wyodrębnione wg kryterium przedmiotowego i przedstawione w określonej hierarchii znaczeniowej. Autor wychodząc od ogólnego pojęcia i definicji bezpieczeństwa prawnego, dokonuje konkretyzacji celu badawczego wskazując, iż stanowione i stosowane prawo będąc środkiem działania ma

służyć osiągnięciu bezpieczeństwa prawnego, a w konsekwencji służyć godności człowieka. Autor przyjmuje dla swoich analiz takie rozumienie bezpieczeństwa prawnego, które w Jego ocenie korespondując z sytuacją pracownika socjalnego, daje możliwość kompleksowej ochrony jego interesów w związku z wykonywaniem przez niego obowiązków zawodowych. Dlatego też w dalszej kolejności Autor dokonuje analizy warunków bezpieczeństwa prawnego i jego struktury, by wskazać płaszczyzny bezpieczeństwa prawnego pracownika socjalnego jako zawodu o publicznym charakterze. W rozdziale tym dokonał On szczegółowej analizy zakresu przedmiotowego ochrony prawnej przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych przedstawiając je z perspektywy prawa karnego oraz cywilnego. Dla pełnego zobrazowania zakresu ochrony prawnej wykorzystane zostało bogate orzecznictwo. W tej części swojego opracowania Autor przedstawił pracownika socjalnego jako podmiot bezpieczeństwa prawnego oraz zreferował uwarunkowania prawne i społeczne wpływające na realizację przez niego obowiązków służbowych. W części tej zawarte zostały również rozważania o znaczeniu potrzeby bezpieczeństwa w hierarchii potrzeb ludzkich. Rozdział III rozprawy wieńczą zasadnicze z punktu widzenia przyjętego celu rozważania odnoszące się do płaszczyzn bezpieczeństwa pracownika socjalnego. Wywody w tym zakresie dokonane zostały w układzie odzwierciedlającym podział przedmiotowy na : bezpieczeństwo fizyczne, edukacyjne, życiowe i ekonomiczne, techniczne, psychiczne, bezpieczeństwo czasu pracy, a także bezpieczeństwo w czasie pandemii koronawirusa.

Kolejny – czwarty rozdział rozprawy zatytułowany „*Status prawny pracownika socjalnego w aktualnym systemie prawnym*” zawiera kolejno opisane kwestie wymogów prawnych w zawodzie pracownika socjalnego, praw i obowiązków pracownika socjalnego oraz uprawnień wynikających z ustawy o pomocy społecznej. Główne części rozdziału zostały podzielone na mniejsze jednostki, w których opisane zostały szczegółowo wyodrębnione zagadnienia. I tak: w ramach wymogów prawnych Autor referuje zagadnienia organizacji i oceny pracy, ideę profesjonalizacji zawodu pracownika socjalnego, kwalifikacje zawodowe, specjalizację w zawodzie pracownika socjalnego, superwizje i wymagania kwalifikacyjne względem osób zajmujących stanowiska kierownicze w instytucjach pomocy społecznej. W ramach zagadnień odnoszących się do praw i obowiązków pracownika przedstawione zostały kwestie metod działania pracownika socjalnego, ich zadania w świetle ustawy o pomocy społecznej, kolejno - zagadnienia odpowiedzialności prawnej pracownika socjalnego, etyki zawodowej i wymogów zachowania tajemnicy. W kolejnej wyodrębnionej wg kryterium przedmiotowego części przedstawione zostały: prawo pierwszeństwa w urzędach i instytucjach, ochrona prawna, zagadnienia dodatkowego urlopu wypoczynkowego, dodatków

do wynagrodzenia, organizacji i finansowania szkoleń zawodowych, święto zawodowe, uprawnienia do zwrotu kosztów podróży służbowych i inne. Na koniec w części odnoszącej się do pozycji prawnej wg kryterium zakładu pracy Autor przedstawił pozycję prawną pracowników socjalnych zatrudnionych w jednostkach samorządowych pomocy społecznej, jednostkach rządowej administracji wojewódzkiej oraz zatrudnionych w tzw. innych instytucjach i organizacjach, jakimi są tutaj między innymi ośrodki opiekuńczo-wychowawcze, lecznicze, zakłady karne, organizacje społeczne, kościoły i związki wyznaniowe, fundacje, czy stowarzyszenia.

Kolejny – piąty rozdział rozprawy zatytułowany został: *Udział pracownika socjalnego w postępowaniach przed sądami i związane z tym zagrożenia*” Autor poświęcił kolejno ukazaniu roli pracownika w postępowaniu o umieszczenie w domu pomocy społecznej, postępowaniu o leczenie psychiatryczne, postępowaniu o ograniczenie lub pozbawienie władzy rodzicielskiej oraz postępowaniu o ubezwłasnowolnienie częściowe lub całkowite. W tej części zreferowane zostały szczegółowo wskazane przez Autora procedury oraz zadania, jakie ciążyą na pracowniku socjalnym w trakcie ich realizacji. W części tej prócz szczegółowej bogate orzecznictwo. Dokonuje On także tutaj oceny znaczenia udziału pracownika socjalnego w poszczególnych postępowaniach nie wahając się przed własnymi wnioskami w tym względzie.

Ostatni, merytorycznie związany z tezą pracy rozdział, zgodnie ze wstępnym założeniem – ukazuje wyniki badań własnych, o empirycznym charakterze, które Autor zaplanował dla zweryfikowania zaplanowanego celu badawczego i wskazania na tej podstawie propozycji zmian obowiązujących przepisów prawnych, które kształtując status prawny wpływają na określenie bezpieczeństwa prawnego pracownika socjalnego oraz jego poziomu. Ostatnia część rozprawy wprost zatytułowana została „*Wyniki badań własnych*”. W rozdziale tym zreferowane zostały, w odpowiedzi na podporządkowane głównemu problemowi pytania szczegółowe wg wskazanej listy, wyniki badań ankietowych uzyskane za pomocą wystandaryzowanych narzędzi badawczych: kwestionariusza do pomiaru klimatu organizacyjnego Rosenstiela i Boegela oraz Minnesockiego kwestionariusza zadowolenia z pracy. Badania dokonane za pomocą tych narzędzi przeprowadzone zostały w sposób kompleksowy. Uzyskane wyniki Autor kolejno prezentuje w odniesieniu do wyodrębnionych 13 (trzynastu) hipotez. W efekcie dokonanych przez Autora ustaleń sformułowane zostały wnioski ogólne, jak również dalsze ustalenia, które opisał w przedmiotowo wyodrębnionej części - Propozycja zmian legislacyjnych. Zawarł On w niej odpowiedź na pytanie, jakie

rozwiązania systemowe i legislacyjne mogłyby wpłynąć na poprawę bezpieczeństwa prawnego pracownika socjalnego wykonującego obowiązki zawodowe, w tym w jaki sposób mogłyby one oddziaływać na prawidłowe realizowanie przez pracownika socjalnego jego misji – bezpieczeństwa społecznego. W tym zakresie Autor proponuje dokonanie zmian w ustawie o pomocy społecznej między innymi tak, aby: ośrodki pomocy społecznej mogły spełniać wymogi dotyczące zatrudnienia, prawidłowo z punktu widzenia bezpieczeństwa społecznego kształtowane były wysokości dotacji na wynagrodzenia pracowników socjalnych, zawód pracownika socjalnego został wyraźnie określony prawnie, usunięte zostały wątpliwości interpretacyjne w zakresie nadawania uprawnień do wykonywania zawodu pracownika socjalnego, doprecyzowane zostały zadania Centralnej Komisji Egzaminacyjnej w tym względzie, określony został zakres zadań pracownika socjalnego z punktu widzenia wartości i zakresu udzielanej przez nich pomocy, umożliwiające zatrudnianie pracowników socjalnych przez inne niż publiczne służby pomocy społecznej podmioty, czy też rozszerzony został katalog podmiotów wspierających prace pracowników socjalnych w celu podniesienia poziomu ich bezpieczeństwa.

Autor rozprawy swoje ostatnie merytoryczne rozważania zawarł w *Zakończeniu* pracy, które stanowi klasyczne podsumowanie całości rozważań, przeprowadzonych badań, opis dokonanych ustaleń i wynikających stąd wniosków. Zauważyć należy, iż Autor sprawie podsumował w nim poszczególne kwestie szczegółowe podniesione w poprzedzających częściach, jak też zaprezentował wnioski.

Do rozprawy w jej końcowej części dołączona została *Bibliografia*. Została ona na podzielona na części, w których znajdują się wyodrębnione przedmiotowo rodzaje źródeł.

W pozycji *Akty prawne* znajduje się wykaz 76 źródeł prawa w układzie hierarchicznym wg rangi począwszy od Konstytucji RP, poprzez akty prawa międzynarodowego, ustawy krajowe, rozporządzenia, uchwały i zarządzenia. Następnie wykaz wykorzystanego orzecznictwa – przywoływane w treści Wyroki Trybunału Konstytucyjnego, Wyroki i Postanowienia Sądu Najwyższego, wyroki sądów wojewódzkich i rejonowych – w łącznej liczbie 106 pozycji.

W pozycji *Literatura* przedmiotu znajduje się wykaz 174 pozycji o charakterze monografii i rozdziałów w monografiach oraz 58 artykułów naukowych, a także *Pozostałe źródła* w liczbie 22 – odnośniki do stron internetowych z aktualną datą dostępu.

W ostatniej części rozprawy, od strony 415 do 418, znajdują się wykazy rysunków, tabel i wykresów, a na końcu jako załączniki – formularze wywiadów ankietowych zastosowanych w badaniach empirycznych – strony 419-438.

4. Ocena merytoryczna pracy

Stwierdzam, że praca napisana została poprawnie. Autor w umiejętny sposób prezentuje poszczególne treści merytoryczne. We właściwy sposób dokonuje On prezentacji stanowiska doktryny, poglądów i ocen wyrażonych w rozlicznych źródłach wiedzy. Autor sprawnie przyporządkowuje wnioski z dokonanych przez siebie analiz do wywodów prowadzonych w związku z celem głównym rozprawy, co czyni je klarownymi.

Dokonuje On szczegółowej i poprawnej analizy obowiązującego stanu prawnego, a dodatkowym walorem merytorycznym jest ujęcie problematyki bezpieczeństwa prawnego pracownika socjalnego z perspektywy poszczególnych subdyscyplin nauk prawnych: prawa administracyjnego, prawa karnego i cywilnego.

Przyjęte przez Autora rozprawy metody badawcze dobrane zostały adekwatnie do badanego wycinka zagadnień szczegółowych i zastosowane poprawnie oraz w sposób komplementarny.

Autor rozprawy dokonane ustalenia łączy z własnymi ocenami uzupełniając przykładami z praktyki, co przesądza o posiadaniu przez Doktoranta niezbędnej wiedzy i umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Poziom merytoryczny rozważań świadczy o opanowaniu przez Autora rozprawy podstaw pisarstwa naukowego. Autor rzetelnie i wyczerpująco prezentując treści, wykazał się bardzo dobrą znajomością prawa, w tym administracyjnego. Zawarte w rozprawie elementy nowatorskie przejawiają się w głównym celu pracy, jej konstrukcji metodologiczno-technicznej, a zwłaszcza widoczne są w zakresie przeprowadzonych badań i wniosków wynikających, czy to z analizy przepisów prawa, czy też wyników badań empirycznych. Ważnym elementem nowatorskim są zawarte w części końcowej postulaty *de lege ferenda*.

O rzetelności wyводу Autora świadczyć może chociażby liczba odsyłaczy (701), świadczy o tym także rozległa i wnikliwa analiza stanu faktycznego oraz poziom i zakres sformułowanych wniosków.

Autor na podstawie licznych i zróżnicowanych źródeł opracował poprawnie wyodrębniony, a zarazem oryginalny problem badawczy ze szczególnym naciskiem na elementy administracyjno-prawne, co pozwala na uzupełnienie luki badawczej w tej materii. Praca po dokonaniu niezbędnych korekt nadaje się do publikacji celem upowszechnienia zawartych w niej poglądów.

5. Ocena formalna pracy

Praca stanowi obszerne opracowanie (382 str.) i została przygotowana prawidłowo. Strona techniczna nie budzi większych zastrzeżeń. Język wypowiedzi jest jasny i zrozumiały. Wywody zwykle prowadzone są w sposób poprawny, co świadczy, iż Autor opanował sztukę wywodu naukowego, niemniej jednak zauważyć można nieliczne powtórzenia, lub odchylenia od właściwej proporcji w rozważaniach. W toku lektury nie zauważono rażących błędów formalnych.

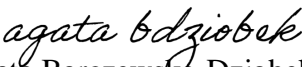
6. Konkluzja końcowa

Biorąc powyższe pod uwagę stwierdzam, iż oceniana rozprawa doktorska stanowi rzetelne opracowanie właściwie wyodrębnionego, a zarazem istotnego oraz aktualnego problemu naukowego. Autor wykazał się umiejętnością kompleksowej i poprawnej prezentacji ważnej z punktu widzenia nauki prawa problematyki.

Oceniana rozprawa pt.: „*Bezpieczeństwo prawne pracownika socjalnego*” autorstwa Pana mgr Krzysztofa Konopki, przygotowana pod kierunkiem dr hab. Tomasza Demendeckiego, prof. UMCS stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego i prezentuje ogólną wiedzę Kandydata w zakresie nauk prawnych oraz potwierdza nabycie przez Niego umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy badawczej.

Biorąc powyższe pod uwagę stwierdzam, iż rozprawa spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim i wnioskuję o dopuszczenie Pana mgr Krzysztofa Konopki do publicznej obrony rozprawy doktorskiej.

Rzeszów, dnia 3 kwietnia 2023 roku

dr hab. Agata Barczewska-Dziobek, prof. UR